

ATÖLYE RAPORU

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ SONRASI EV İÇİ ŞİDDET

Hazırlayanlar

(İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır)

Burcu Narin

Hilal Karul

Yonca Cingöz

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
ÇERÇEVE	3
ÖNERİLER	4
I. KURUMLARI GÖREVE DAVET EDİYORUZ	4
1. Muhalefet Partilerinin Sorumluluk Almaya Zorlanması	4
2. Yerel Yönetimlere Görev ve Sorumluluklarının Hatırlatılması	4
3. Avrupa Konseyi'nin Sözleşmeyi Savunan Bir Konuma Çağırılması	4
II. KAPSAMLI SOSYAL HİZMET AĞI SAVUNUCULUĞU.....	5
III. MÜCADELENİN POLİTİK DİLİNİN YENİDEN KURGULANMASI.....	5
1. Ev İçi Şiddetle Mücadelede Olumlu Dil ve Yaklaşımın Güçlendirilmesi	5
2. Fail Koruyucu Politik Dilin İfşası	5
IV. KADINLARA VE LGBTİQ+'LARA YÖNELİK ŞİDDET ALANINDA GÜVENİLİR VERİ EKSİKLİĞİNE KARŞI VERİLERİN PAYLAŞILMASI TALEBİNİN YÜKSELTİLMESİ.....	6
V. GÖÇMEN KADINLARIN YAŞAM HAKKININ SAVUNULMASI.....	6
VI. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ HELEN YÜRÜRLÜKTE KAMPANYASI	6
ATÖLYE KATILIMCILARI	7

SUNUŞ

Bu rapor, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı'nın (AĞ-DA) “Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararına Karşı Toplumsal Cinsiyet Temelli İnsan Hakları Mücadelesini Güçlendirmek” başlığı altında düzenlediği bir dizi etkinlik kapsamında, 13-14 Ağustos tarihlerinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen atölyede ortaya konulan tespitler ve sonuçları kapsamaktadır. Sözleşme'nin hedef gösterilmesinden bugüne kadınlar ve LGBTİQ+'ların ev içinde maruz bırakıldıkları şiddetin farklı boyutlarını konu alan atölyeye, ev içi şiddetle mücadele ve İstanbul Sözleşmesi üzerine çalışan sivil toplum örgütü temsilcileri ve aktivistler katılmıştır. Bu atölyeler serisi, Civil Rights Defenders ve Humboldt Üniversitesi Center for Comparative Democracy'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

ÇERÇEVE

2011 yılında Türkiye hükümeti öncülüğünde İstanbul'da imzalanan, Türkiye kadın hareketinin etkili lobi ve savunuculuk kampanyalarıyla 2013 yılında onaylanan İstanbul Sözleşmesi, geçtiğimiz yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı bir grup tarafından genel ahlaka aykırı olduğu iddiasıyla ve LGBTİQ+'lara yönelik ayrımcı nefret söylemleri eşliğinde hedef haline getirilmiş; Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesi talebiyle siyasi iktidar üzerinde baskı kurulmuştur. Bu söylemler kısa sürede sonuç vermiş ve 20 Mart 2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanı Kararı ile Türkiye sözleşmeden çekildiğini açıklamıştır.

Türkiye'de yaşananlar tekil bir süreç olmayıp, Sözleşmeyi hedef alan kesim dünyadaki merkez sağ partilerin politikalarının beslediği insan hakları karşıtlığından ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerden öğrenerek sözünü kurmakta, ilerlemektedir. Kürtaj hakkı özelinde dünyada ortaya atılan tartışmalar ağırlıklı kadınların kürtaj hakkını mevzuat ve uygulamada engellemeye yönelik “fetüsün yaşam hakkı” ile LGBTİQ+'lara yönelik nefret ve hak ihlallerini körükleyen, dini referanslara da sıkça başvuru heteronormatif "aile değerleri" söylemleri etrafında kurulmaktadır. Bu söylem, toplumu ve aileyi korumanın en temel unsuru olarak kadın ve erkeğin ayrı doğalarına, toplumsal ve cinsel rollerine vurgu yapmaktadır. Böylece şiddet algısı tersyüz edilerek, kadınlara ve LGBTİQ+'lara yönelik şiddetin failleri mağdur olarak gösterilmekte, bu zeminde kutuplaştırma stratejileri üretilmekte, kampanyalar örgütlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de de İstanbul Sözleşmesi ve toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, söz konusu küresel hareketin bir parçası olarak şekillenmektedir.

Gelişmeler, bizlere iktidar çevrelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı hamlelerinin İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükten kaldırılması ile son bulmadığını, kadın ve LGBTİQ+ hareketlerine yönelik saldırıların devam edeceğini düşündürmektedir. İktidarın kadın ve LGBTİQ+ haklarına karşı politikalarını ve uygulamalarını ev içi şiddetle mücadele alanında da kullanmaya devam ettiğini, pandemi döneminde artan ve farklı boyutlar alan ev içi şiddete karşı önlem alma eğilimi olmadığını, Sözleşmenin öne sürdüğü kapsamın zaten gerisinde olan 6284 sayılı yasanın hükümlerinin ısrarla uygulanmadığını görüyoruz. Bu atölyeyi, Sözleşme karşıtı söylemlerin yükseldiği dönemden bugüne iktidar temsilcilerinin kadınların ve LGBTİQ+ hareketlerinin ev içi şiddetle mücadeledeki kazanımlarını tersine çevirmeyi amaçlayan, bu alanda sorumluluktan uzak durmanın yanı sıra ayrımcılık ve nefrete dayalı şiddeti teşvik eden söylemleri ve paralelindeki güncel uygulamaları gözden geçirmek, ittifaklar ve alternatif stratejiler oluşturmanın yolları üzerine birlikte düşünmek ve somut öneriler ortaya çıkarmak amacıyla yapmaktayız.

ÖNERİLER

I. KURUMLARI GÖREVE DAVET EDİYORUZ

1. Muhalefet Partilerinin Sorumluluk Almaya Zorlanması

İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmek bir "kadın meselesi", sadece kadınların sorunu değildir. Bunun bir demokrasi meselesi olarak görülmesi ve insan hakları bağlamında tartışılması gerekmektedir. Mecliste yer alan tüm muhalefet partileri bu gerçeklikle hareket etmeye ve etkin bir pozisyon almaya zorlanmalıdır. Özellikle EŞİK Platformu, vekil izleme çalışmaları sırasında vekillerin kadın ve LGBTİQ+ sorunlarını ne kadar gündemleştirdiği üzerinde durmakta, izleme sonuçlarını kamuoyuyla paylaşmaktadır. Bu ve benzeri yöntemlerle vekiller üzerinde kamuoyu baskısı oluşturulmalıdır. Muhalefet partileri bu mücadeleyi yalnızca kadın birimlerine ve kadın milletvekillerine devretmemeli, tüm birimleriyle meseleyi bütüncül biçimde ele alıp üst yönetim düzeyinde yeterli direnci göstermelidir.

Ayrıca, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'ndan muhalefet partilerinin çekilmiş olması, burada alınan kararların takibini zorlaştırmaktadır. Bu noktadan sonra komisyon kararlarının meşru olmadığı üzerinden ortak bir dil kurulmalıdır.

2. Yerel Yönetimlere Görev ve Sorumluluklarının Hatırlatılması

Kadın örgütleri ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde politik katılımında etkin rol almaktadır. Yerel düzeyde kadın örgütlerinin temas edebilecekleri ilk alan olarak öne çıkan yerel yönetimlerle ortak çalışmalarda yer almak, kentten kadın politikasını toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kapsayıcılığı önceleyen ve ayrımcılık karşıtı bir perspektiften bakarak şekillendirmek açısından oldukça önemlidir. Özellikle Kent Konseyleri ve Kadın Meclislerinde aktif görev almak kadın ve LGBTİQ+ örgütleri ile aktivistler için önemli bir adımdır. Ancak kimi yerel yönetimlerin kadın örgütleriyle yan yana gelmek dahi istememesi gibi durumlarla karşılaşmaktadır. Yerel yönetimlere kentlerinde hak ve hizmetlere erişimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama ve şiddetle mücadele yükümlülüklerini hatırlatma ve bunları yerine getirmelerini sağlamak için, bu hedefe odaklı savunuculuk söylemleri ve yöntemleri geliştirme çabası kolektif biçimde sürdürülmelidir. Sığınağı olmayan her belediyeye bu konudaki kesin sorumluluğu hatırlatılarak ve aynı zamanda bu konuda kamuoyu oluşturularak yerel yönetimler üzerinde baskı kurulması önem taşımaktadır.

Yerel yönetimler açısından bir başka sorun ise kadın ve LGBTİQ+ alanında yetişmiş personel eksikliğidir. Bu eksiklik saha çalışmalarına açıkça yansımaktadır. Ancak başka bir taraftan yerel yönetimler ve siyasi partiler seçmeden gelecek tepkileri göğüslemekten çekindikleri için kadın hareketiyle ilişkilenseler bile LGBTİQ+ hareketi ile ilişkilenmekten çekinmektedir. Bu durum ayrıca göz önünde bulundurulmalı ve yapılacak tüm çalışmalarda ortaklıklar kurulması için ayrıca yöntemler üzerine durulmalıdır.

3. Avrupa Konseyi'nin Sözleşmeyi Savunan Bir Konuma Çağırılması

Avrupa Konseyi, İstanbul Sözleşmesi'nin dünya çapında hedef gösterilmesi, kadın ve LGBTİQ+ haklarının tırpanlanmasının Sözleşme'nin temel ilkeleri vurgulayan kınama mesajları yayınlamanın ötesine geçerek farklı savunuculuk politikaları geliştirmelidir.

Eş güdümlü politikalar ile birlikte Sözleşmeye taraf ülkelerin Sözleşmeyle çelişen yasa ve uygulamalarını revize etmeye, eksikliklerini tamamlamaya teşvik edilmesi gerekmektedir.

II. KAPSAMLI SOSYAL HİZMET AĞI SAVUNUCULUĞU

Sosyal Hizmet alanında yaşanan sorunların başında erişilebilirlik gelmektedir. Herkes için erişilebilir bir sosyal hizmet ağı olduğundan bahsetmek maalesef mümkün değildir. Ayrıca, LGBTİQ+'ların birçoğu ev içi şiddet sonrası mevcut sığınaklara alınmamaktadır. Bu durum her geçen gün daha yoğun bir şekilde hedef olarak gösterilen LGBTİQ+'ların yaşam haklarının ihlalinin yeterince gündemleştirilmeyen bir başka boyutudur.

Kişisel ve sosyal farklılıkları gözetken, kadın ve LGBTİQ+'ların eşit ve ücretsiz biçimde faydalanabilecekleri bir sosyal hizmet ağı oluşturulması ev içi şiddetle mücadelede öncelikli bir hedef olmalıdır. Ayrıca, sosyal hizmet desteğine bakış sadece koruma ve güvenlik sağlama ile sınırlı olmamalı, destek hizmetleri şiddete maruz bırakılanları güçlendirecek nitelikte sunulmalıdır.

Bu nitelikte bir sosyal hizmet ağı kurulabilmesi için alanda deneyimi olan sivil toplum örgütlerinin bir arada çalışması gerekmektedir.

III. MÜCADELENİN POLİTİK DİLİNİN YENİDEN KURGULANMASI

1.Ev İçi Şiddetle Mücadelede Olumlu Dil ve Yaklaşımın Güçlendirilmesi

İktidarın vermiş olduğu cinsiyetçi, heteronormatif ve ayrımcı mesajlara karşı kesişimsel söylemler öne fgoluşturulmalıdır.

Politik hat kurulurken olumlu bir dil kullanmalı ve bu dilin gelişimi üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda kavram atölyeleri yapılarak politik dilin dönüşümü ortaya çıkartılmalıdır.

2. Fail Koruyucu Politik Dilin İfşası

Dünyada merkez sağ partilerin politikalarında insan haklarına ve özellikle kadınlar, LGBTİQ+'lar, göçmenler gibi dezavantajlı grupların haklarına karşı söylemler giderek ağırlık kazanmaktadır. Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme tartışması yapan ya da çekilen ülkeler “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramı yerine “aileyi koruma” kavramı ile birlikte cinsiyetçi ve heteronormatif düşünce yapısını yeniden üretmekte, aileyi korumanın önkoşulu olarak uyulması gerektiği ileri sürülen kadın ve erkek rollerine vurgu yapmaktadırlar. Bu düşünce ve eylem hattının temel stratejilerinden biri, failleri mağdur olarak göstermek, bu tersyüz etme üzerinden kutuplaşma üretmek ve güç kazanmaktır. Örneğin “kürtaj hakkı” karşıtı gruplar kadın haklarının yerine “fetüsün yaşam hakkı” iddiası etrafında kampanya yürütürken “fetüs” veya kürtaj karşıtı eş/partner mağdur olarak gösterilmektedir. LGBTİQ+'lara karşı nefret söylemleri üreten gruplar, LGBTİQ+ haklarının karşısına dini referansların ağırlıkta olduğu, heteronormatif “aile değerlerini koruma”yı bir hak olarak koymaya çalışırken çocuklarının LGBTİQ+'ların varlığına tanıklık etmesi üzerinden “endişeli aileler” diye bir mağdur kategorisi üretmekte ve hak ihlalleri, nefret suçları işlenmektedir. Kadınların kazanılmış nafaka hakkı karşısında söylem üreten gruplar, evlilik süresince ücretsiz ve görünmez emeğin ve çocuk bakım yükünün karşılığında boşanmış erkeğin nafaka ödeme yükümlülüğünü bir “mağduriyet” olarak yeniden tanımlayıp kampanya yürütmektedir. Tüm bu söylem ve eylem biçimleri dünyanın birçok ülkesiyle birlikte Türkiye’de de karşımıza çıkmaktadır.

Bu hak karşıtı, cinsiyetçi, heteronormatif ve cismnormatif dil ve eylem stratejisine karşı oluşturulacak ortak politik hat önümüzdeki dönemde ev içi şiddetle mücadelenin en önemli boyutlarından biri halini almıştır.

IV. KADINLARA VE LGBTİQ+'LARA YÖNELİK ŞİDDET ALANINDA GÜVENİLİR VERİ EKSİKLİĞİNE KARŞI VERİLERİN PAYLAŞILMASI TALEBİNİN YÜKSELTİLMESİ

Kadınlara ve LGBTİQ+'lara yönelik şiddet verilerinin özellikle bakanlıklar tarafından nasıl tutulduğu yönünde net bir bilgi yoktur. Kayıtlara geçen kadar geçmeyen vakaların olduğu, kadın örgütlerinin elde ettiği verilerden anlaşılmaktadır. Özellikle İstanbul Sözleşmesi sonrası şiddet vakalarında bir artış olup olmadığı yönünde kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Merkezi ve ülke çapında güvenilir veri eksikliği duyulan mevcut koşullarda özellikle sahada çalışma yürüten kadın ve LGBTİQ+ örgütlerinin elde ettiği kısmi verilerin paylaşımı daha büyük önem kazanmaktadır. Kadınlara ve LGBTİQ+'lara yönelik ev içi şiddet verilerinin devlet tarafından eksiksiz biçimde tutulması ve kamuoyuyla düzenli olarak paylaşılması talebinin üstünde ısrarla durmak önümüzdeki dönemde de önemini sürdürecektir.

V. GÖÇMEN KADINLARIN YAŞAM HAKKININ SAVUNULMASI

İstanbul Sözleşmesi'nin dördüncü maddesi temel hakları düzenlerken, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizlik yaratacak düzenlemeler yapılmamasını öngörmektedir. Sözleşmede belirtilen tüm önleme ve koruma tedbirleri, tüm kovuşturma ilkeleri, maddi hukuka dair tüm hükümler ve tüm bütüncül politika esasları kişinin statüsüne bakılmaksızın uygulanmalıdır. Ayrıca Sözleşmenin 60. ve 61. maddeleri kadına yönelik şiddete maruz bırakılanların hayatlarının risk altında olabileceği; işkenceye, insanlık dışı muameleye veya cezalandırılmaya maruz bırakılabilecekleri hiçbir ülkeye, hiçbir durum altında iade edilememesini güvence altına almaktadır. Öte yandan bu maddeler Sözleşme yürürlüğe girdiğinden bu yana uygulanmamaktadır.

Pandemi ve İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme sürecinde ev içi şiddetle mücadelede göçmen kadınlar özellikle kayıt ve statü sorunları sebebiyle daha fazla zorluk yaşamaktadır. Dil bariyeri, yasal farklılıklar, hak ve hizmetlere erişimde pandeminin yarattığı ek zorluklar, keyfi uygulamalar, cezasızlık, politik atmosfer, sosyal desteklere erişim zorluğu ve 6284 sayılı yasanın göçmen kadınların şiddete maruz bırakıldığı vakalarda etkin uygulanmaması sıkça karşılaşılan diğer zorluklardır. Bu zorluklar ile baş başa bırakılan göçmen kadınlar için bütüncül ve kapsamlı politikalar hayati önem taşımaktadır. Özellikle göçmenlerle sahada çalışan sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde olmak, yerel yönetimleri göçmenler konusunda politika geliştirmeye teşvik etmek gereklidir.

VI. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ HALEN YÜRÜRLÜKTE KAMPANYASI

Geçtiğimiz süreçte EŞİK Platformu tarafından bölgesel düzeyde yürütülen "İstanbul Sözleşmesi 10 Yaşında" kampanyasına geniş bir kesim katılmıştır. Benzer şekilde İstanbul Sözleşmesi'nin halen yürürlükte olduğuna ve Sözleşme'den çekilme kararının kadınlar ve LGBTİQ+'lar açısından hükümsüz olduğuna vurgu yapan yeni kampanyalar örgütleyerek Sözleşmeyi gündemde tutmak önemli görülmektedir.

(İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır)

Açelya Uçan - Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Aslı Murat

Aslısu Şahin

Başak Salihler

Berfu Şeker - KİH-YÇ

Betül Asker - KADAV

Birgöl Karakaş

Burcu Narin - Yalnız Yürümeyeceksin

Dilara Mutlu

Dilek Başalan - Kadın Zamanı Derneği

Dilek Sağesen

Doğukan Karahan - Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği

Elif Arpa

Elif Aytaç

Elif Bozkurt

Fulya Dağlı - KADAV

Hatice Çoban Keneş

Hazal Günel - TAPV

İlgi Kahraman - Kadın Dayanışma Vakfı

ISU-TR-LAB

Lale

Mektup Yazarı - Yalnız Yürümeyeceksin

Pınar Önen- TODAP

Selda İlgöz - Kocaeli Barosu

Selin Kokucu

Selma Değirmenci

Sezen Boyacıoğlu

Sinem Öztürk

Yağmur Kahraman

Yonca Cingöz

Zarife Akbulut - SPoD

Özgül Kapdan - EŞİK Platformu

Şebnem Köse